

Δημήτρης Λιπέρτης, «Βούττημαν ήλιου», *Κείμενα Κυπριακής Λογοτεχνίας, Τόμος Β΄*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2012, σ. 23.

Gustav Klimt, *Kiss II*

Επιμέλεια διδακτικής πρότασης:
Σωτηρία Παπαμαργαρίτη, Σύμβουλος Φιλολογικών Μαθημάτων

Προτεινόμενη πορεία επεξεργασίας του λογοτεχνικού

κειμένου:

1. Δημιουργία κλίματος δεκτικότητας – αφόρμηση. Προβάλλεται ο ζωγραφικός πίνακας *Kiss II* του Gustav Klimt και ακολουθεί συζήτηση γύρω από τα πρόσωπα του έργου, τις εκφράσεις τους, τα χρώματα, τη διάθεση που δημιουργεί στον θεατή, το είδος του ερωτισμού που αποπνέει ο πίνακας, η διαφοροποίηση της ενδυμασίας του άντρα και της γυναίκας, ο τρόπος που ο άντρας κυριαρχεί πάνω στο σώμα της γυναίκας κ.τ.λ.
2. Ακολουθεί η ανάγνωση του ποιήματος.
3. Ενθαρρύνονται οι μαθητές να ξαναδιαβάσουν σιωπηρά το ποίημα και να εκφράσουν τις πρώτες τους εντυπώσεις: πρόσωπα, χώρος, χρονικά επίπεδα.
4. Ενθαρρύνονται οι μαθητές να εντοπίσουν τους ήχους, τα χρώματα και τις εικόνες που διαπνέουν το ποίημα και να διαπιστώσουν τον τρόπο που τα πιο πάνω στοιχεία μετεξελίσσονται από την αρχή μέχρι το τέλος του ποιήματος (από την πολύβουη κηδεία προς τη «συνάντηση» των δύο εραστών στο κοιμητήριο μετά το βούττημα του ήλιου).
5. Θεματικοί άξονες: ο ανεκπλήρωτος έρωτας και ο τρόπος που αντιμετωπίζονται οι παράνομοι εραστές από την κλειστή κοινωνία, όπως αυτή διαγράφεται στο ποίημα, οι συντηρητικές κοινωνικές δομές της κοινωνίας της υπαίθρου, η θέση του άντρα και της γυναίκας, η σχέση της κοινωνίας με τη θρησκεία, τα έθιμα και οι παραδόσεις που σχετίζονται με τον θάνατο στον χριστιανικό κόσμο της Κύπρου.
6. Αναφορά στην τεχνική της πρωτοπρόσωπης αφήγησης, που δίνει τη δυνατότητα στο ποιητικό υποκείμενο να αφηγηθεί την προσωπική του ιστορία, τις σκέψεις και τα συναισθήματά του με τη μεγαλύτερη δυνατή πειστικότητα και συγκινησιακή φόρτιση.

Δημήτρης Λιπέρτης, «Βούττημαν ήλιου», *Κείμενα Κυπριακής Λογοτεχνίας, Τόμος Β΄*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2012, σ. 23.

7. Στιχουργική, μετρική και γλώσσα του ποιήματος: να γίνει αναφορά στον «λιπέρτικο στίχο» (1^{ος} στίχος δεκαπεντασύλλαβος, 2^{ος} και 3^{ος} οκτασύλλαβος, 4^{ος} επτασύλλαβος.) Μέτρο ιαμβικό και ομοιοκαταληξία σταυρωτή. Το ποίημα ανήκει στον πρώτο τόμο των *Τζυπριώτικων τραουδικιών* (1923), και χαρακτηρίζεται από την έντονα χρωματισμένη ιδιοματική γλώσσα.
8. Αξιολόγηση: ως εργασίες αξιολόγησης προτείνονται οι δραστηριότητες 9, 10 και 13 που ακολουθούν.

Προτεινόμενες ερωτήσεις-δραστηριότητες:

1. Να εντοπίσετε στο ποίημα και να προσδιορίσετε την ταυτότητα του ποιητικού υποκειμένου (=η φωνή του αφηγητή που ακούγεται στο ποίημα).
2. Να διερευνήσετε τα ρηματικά πρόσωπα που κάνουν την εμφάνισή τους στο ποίημα και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους (ποιος μιλάει και σε ποιο ρηματικό πρόσωπο, σε ποιον απευθύνεται και σε ποιο ρηματικό πρόσωπο, ποια άλλα δευτερεύοντα πρόσωπα εμφανίζονται στο περιβάλλον του ποιήματος και ποιος είναι ο ρόλος τους στη δράση και την κατάληξη της ιστορίας του ποιήματος)
3. Να εντοπίσετε το κύριο θέμα και τα επιμέρους θέματα του ποιήματος. Να εντοπίστε ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο που αυτά τα θέματα θίγονται και αναπτύσσονται στο ποίημα.

4. Το ποιητικό υποκείμενο επιθυμεί να αφηγηθεί την ιστορία ενός ανεκπλήρωτου έρωτα. Με ποιον τρόπο επιλέγει να το κάνει; (από ποιο σημείο επιλέγει να ξεκινήσει την ιστορία του ποιήματος, ποιες πληροφορίες δίνει για τα πρόσωπα, ποιες παραλείπει, ποιον ρόλο παίζουν ο χώρος και ο χρόνος στο ποίημα, πώς επηρεάζουν οι κοινωνικές συνθήκες τη συμπεριφορά των προσώπων και την κατάληξη του ποιήματος)
5. «Βούττημαν ήλιου»: να συνδέσετε τον τίτλο του ποιήματος με το περιεχόμενό του και να το συσχετίσετε με τον έρωτα και τον θάνατο.
6. Να διερευνήσετε τον λόγο για τον οποίο επανέρχεται ο τίτλος στην αρχή της έκτης στροφής (η στροφή αυτή μας εισάγει στο τετελεσμένο του θανάτου, αλλά υποδηλώνει και την εκπλήρωση της ερωτικής συνεύρεσης, την οποία οι «παράνομοι» εραστές έχουν στερηθεί εν ζωή).
7. Να εντοπίσετε τα χρονικά επίπεδα μέσα στα οποία κινείται το ποίημα και να κατατάξετε σε αυτά τις πράξεις που συντελούνται (παρελθόν, παρόν, μέλλον, με έμφαση στην προγενέστερη αφηγηματική πράξη = το ποιητικό υποκείμενο αφηγείται ένα γεγονός που δεν έχει συμβεί ακόμα χρησιμοποιώντας μελλοντικούς χρόνους και συνεπώς έχουμε πρόληψη = η αφήγηση εστιάζει σε ένα γεγονός που θα συμβεί στο μέλλον). Μπορείτε τώρα να αιτιολογήσετε τον λόγο που το ποιητικό υποκείμενο επιλέγει αυτόν τον πρωτότυπο και προκλητικό τρόπο για να μιλήσει για τον ανεκπλήρωτο έρωτα;
8. Το ύφος του ποιήματος μπορεί να χαρακτηριστεί φαιδρό, περιπαιχτικό, σαρκαστικό. Να δικαιολογήσετε τους πιο πάνω χαρακτηρισμούς με αναφορές στη μορφή και στο περιεχόμενό του (π.χ. στην πρώτη στροφή ενώ γίνεται αναφορά στον θάνατο του ήρωα και στη διαδικασία της νεκρώσιμης ακολουθίας, λέξεις βαρύνουσας σημασίας (Εκκλησιάν) συνυπάρχουν και ομοιοκαταληκτούν με λέξεις λαϊκές και φαιδρές (ανακατωσιάν), γεγονός που προκαλεί το μειδίαμα του αναγνώστη. Με τον ίδιο τρόπο και το περιεχόμενο της στροφής προκαλεί κλαυσίγελο,

καθώς ο αφηγητής (αυτο)σαρκάζει τον θάνατό του, πεπεισμένος ότι η όλη διαδικασία ενώ αντιμετωπίζεται ως σοβαρή, καταλήγει μια παρωδία).

9. Να εντοπίσετε στο ποίημα τα στοιχεία που συνθέτουν τον κόσμο της Κύπρου. Προσπαθήστε να ανασυνθέσετε αυτόν τον κόσμο στην ολότητά του ή μέρος του (μπορούν να δοθούν και υποερωτήματα: με ποιον τρόπο αντιμετωπίζει η κοινωνία της υπαίθρου στις αρχές του 20^{ου} αιώνα τον παράνομο έρωτα, ποια είναι η σχέση της κοινωνίας με τη θρησκεία, τα έθιμα και οι παραδόσεις που σχετίζονται με τον θάνατο στον χριστιανικό κόσμο της Κύπρου).

10. Ο ίδιος ο ποιητής, ο Δημήτρης Λιπέρτης, είχε παραδώσει σε κάποιο συγγενικό του πρόσωπο 14 περιλήψεις ποιημάτων του, γραμμένες στην πανελλήνια, μεταξύ αυτών και μια περίληψη για το «Βούττημαν ήλιου». Να διαβάσετε την περίληψη που παρατίθεται πιο κάτω και να σχολιάσετε:

- α) τον τρόπο που ο ίδιος ο δημιουργός συμπυκνώνει το περιεχόμενο του ποιήματος και τα στοιχεία στα οποία επιλέγει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση
- β) τα ρηματικά πρόσωπα που χρησιμοποιεί για να αποδώσει το περιεχόμενο του ποιήματος και τι μπορεί να υποδηλώνει η μετάβαση από το γ' πρόσωπο (παρακαλεί, συγκρίνει) στο β' πρόσωπο (για να σε ξαφνιάσει, έλα, άναψε).

«Ο εραστής παρακαλεί να παρευρεθεί και η φίλη του κατά την ημέρα της κηδείας του και εν ονόματι του έρωτός των ζητεί να ευρίσκεται εις την ταφήν του. Αφού συγκρίνει τους ζώντας και τους νεκρούς, εκ των οποίων τους μεν πρώτους μισούν, τους δε δεύτερους συγχωρούν, επειδή είναι μια φούχτα χώμα, την προτρέπει να του κάμη την εξής χάριν, εάν εν τω μεταξύ δεν του κάμνουν μνημόσυνον ούτε εις τις τρεις, ούτε εις τις σαράντα, ούτε στο χρόνο: Μόλις βασιλέψει ο ήλιος –βούττημαν ήλιου- κι ύστερα που θα σουρουπώσει και θ'

αδειάσουν τα σοκάκια και κανένα πλάσμα δεν θα περνά για να σε ξαφνιάσει, έλα στο μνήμα μου κι άναψε ένα κερί.»¹

11. Να εξετάσετε τη στιχουργία και τη μετρική του ποιήματος και να κάνετε τις παρατηρήσεις σας. (Οι επισημάνσεις του Κ. Νικολαΐδη που ακολουθούν θα σας βοηθήσουν).

«Στο δεύτερο κιάλας ποίημα της πρώτης συλλογής του, το «Ο αποχωρισμός», πρωτοεμφανίζεται [...] σε ατελή μορφή και με πολλές χασμωδίες το λεγόμενο «λιπέρτικο τετράστιχο» (1^{ος} στίχος δεκαπεντασύλλαβος, 2^{ος} και 3^{ος} οκτασύλλαβος, 4^{ος} επτασύλλαβος. Μέτρο ιαμβικό και ομοιοκαταληξία σταυρωτή)².

12. Αφού μελετήσετε το ποίημα από τις Ρίμες Αγάπης που ακολουθεί³ να το συγκρίνετε με το «Βούττημαν ήλιου»:

α) να επισημάνετε ομοιότητες και διαφορές στη θεματική τους, στο ύφος και στη γλώσσα

β) να διερευνήσετε με ποιον τρόπο συναντάται στα ποιήματα ο έρωτας κι θάνατος και να συζητήσετε το αισθητικό αποτέλεσμα.

11	Απόδοση στα Νέα Ελληνικά ⁴
Κοιμώντα μου φανίστην να βιγλίσω εκείνην απού πήρεν την καρδιάμ μου, με θάρος να μου στρέψει την υγιάμ μου κι εγώ να 'λπιζω μέσα μου να ζήσω· αμμέ, με δίχως περισσά ν' άργήσω, ξυπνώντα ποίκα στρέμμα στην κυράμ μου·	Στον ύπνο μου μού φάνηκε πως είδα Εκείνη που μου πήρε την καρδιά μου Με την ελπίδα πως θα μου ξαναδώσει την υγιά μου, Κι έτσι μέσα μου να ελπίζω πως θα ζήσω. Αλλά, με το που ξύπνησα και δίχως πολύ ν' αργοπορήσω, Γύρισα και πάλι στην αγαπημένη μου·

¹ Παύλος Παρασκευάς, «Ο Δημήτρης Λιπέρτης αυτοανθολογείται», *Δημήτρης Λιπέρτης, Πρακτικά ημερίδας 30.11.2007*, επιμ.: Κώστας Νικολαΐδης, Λευκωσία 2011, Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, σσ. 49-54.

² Κώστας Νικολαΐδης, «Βασικές όψεις στην ποίηση του Δημήτρη Λιπέρτη», *Δημήτρης Λιπέρτης, Πρακτικά ημερίδας 30.11.2007, ό.π.*, σ. 10.

³ Πρόκειται για ένα από τα ποιήματα που είναι γνωστά ως Ρίμες αγάπης/ Κυπριώτικα ερωτικά τραγούδια που η δημιουργία του τοποθετείται στο τέλος της Βενετοκρατίας στην Κύπρο (1571).

⁴ Το ποίημα και η απόδοσή του στα Νέα Ελληνικά αντλείται από το υπό έκδοση εγχειρίδιο *Κείμενα Κυπριακής Λογοτεχνίας, Τόμος Α'*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων.

<p>εδίπλασα ξανά την καματιάμ μου και πάλε πεθυμώ να ξεψυχήσω.</p> <p>Μμάτια μου, αφόν κοιμώντα μου διδείτε το 'θελα να θωρούσετε ανοιμένα, τον κόσμο ποιον γι 'αγάπημ μου μεδ δείτε.</p> <p>Μμάτια μου, αφόν βιγλάτε κοιμισμένα κείνον που θέλω πάντα να θωρείτε, μείνετε μέραν νύχταν καμμουμένα.</p>	<p>Διπλά τον ένιωσα, ξανά, τον καημό μου Και πάλι επιθυμώ να ξεψυχήσω.</p> <p>Μάτια μου, αφού μου δίνετε στον ύπνο Αυτό που θα 'θελα να βλέπατε σαν είστε ανοιχτά, Για χάρη μου τον κόσμο μη θωρείτε πια.</p> <p>Μάτια μου, αφού στον ύπνο βλέπετε εκείνο που θέλω πάντα να κοιτάτε, μέρα και νύχτα μείνετε κλειστά.</p>
---	--

13. Αρκετοί μελετητές έχουν επισημάνει αντιστοιχίες ανάμεσα στο «Βούττημαν ήλιου» και το κυπριακό δημοτικό τραγούδι «Τριανταφυλλένη»: «Το σπαρακτικό «Βούττημαν ήλιου» διαλέγεται ανοικτά με την επίσης σπαρακτική κυπριακή παραλογή «Τρανταφυλλένη». Πέραν της θεματικής ταύτισης, της αντιστοιχίας στην ανάπτυξη και τη δομή των δύο ποιημάτων, του ομόλογου πρωτοπρόσωπου αφηγητή που απευθύνεται σε δεύτερο πρόσωπο στην αγαπημένη του, υπάρχει η γενική δραματική ατμόσφαιρα και το ίδιο ψυχικό φόντο.»⁵ Μπορείτε να επιβεβαιώσετε τις πιο πάνω επισημάνσεις του μελετητή μελετώντας το δημοτικό τραγούδι και το ποίημα του Λιπέρτη;

Τρανταφυλλένη

Αν αρρωστήσω μάνα μου, θέλω να σου μηνύσω,
να 'ρτεις, Τρανταφυλλένη, μου να σε ποσαιρετήσω.
Μεν φοηθείς τον τζύρην σου, μήτε τον αδερφό σου, έλα,
Τρανταφυλλένη μου, στον αγαπητικό σου.
Μεν φοηθείς τη μάνα σου, μήτε κανέναν άλλον,
μόνον, Τρανταφυλλένη, μου πρόφτασε δίχως άλλον.

⁵ Κώστας Νικολαΐδης, *ό.π.*, σ. 28.

Ἄνταν να μπεις της πόρτας μου μεν κρύψεις τον καμόν σου,
αρώτα τζαι τη μάνα μου τζαι πε της «που εν ο γιος σου;»

Ἄνταν σε δει η μάνα μου που λόγια ἴνα σε πάρει
τζ' αν είσαι αγάπη σπλαχνιτζή στον νουν σου μεν τα βάλεις.

Ἐμπα ζαβρά στην κάμαρην τζ' ἔλα δεξιά στο στρώμαν,
σύψε Τραντάφυλλένη μου τζαι φίλα με στο στόμαν.
Με τα γρουσά σερούθκια σου βάστα την τζεφαλήν μου,
στάθου στο προχχεφάλι μου ὥσπου να φκει η ψυχή μου.

Ἄνταν να δεις τζαι βάλουν με στις εκκλησιάς την πόρταν,
βάλε ζτ' εσούνι μια φωνή να μαραθθούν τα χόρτα.
Ἄνταν να δεις τζαι βάλουν με στις εκκλησιάς τη μέσην,
βάλε ζτ' εσούνι μια φωνήν, η εκκλησιά να ππέσει.

Ἄνταν να δεις τζαι ποσπαστούν τζαι πάσιν να με θάψουν,
τες πέτρες τες ασύντυσιες, κάμε τες να με κλάψουν.
Ἄνταν να περάσουσιν απού τη γειτονιά σου,
έφκα κρυφά της μάνας σου τζαι τράβα τα μαλλιά σου.

Ἄνταν να δεις τζαι πκιάσουσιν την τσάμπαν τζαι το φκυάριν,
ρίξε, Τρανταφυλλένη μου τζ' εσου χαμέ ψυχάριν.
Ἄνταν να δεις να γείρουσιν το λάδιν λλίον λλίον,
ξέρε, Τρανταφυλλένη μου, πκιον εν μπορώ να φύω.

Ἄνταν να πας στην εκκλησιάν για ν' άψεις τα τζεγκά σου,
βκάρ' με Τρανταφυλλένη μου, εμέν που την καρκιάν σου.

Ακούστε το τραγούδι σε ερμηνεία Αλκίνοου Ιωαννίδη:
<https://www.youtube.com/watch?v=oAV8nqlCDso>

14. Μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας του ποιήματος και τη συνανάγνωση με άλλα λογοτεχνικά έργα μπορεί να ακουστεί το ποίημα μελοποιημένο σε ερμηνεία του Ευαγόρα Καραγιώργη και της Παυλίνας Κωνσταντοπούλου (www.youtube.com/watch?v=-cbzZzj3m1E).

Για την ποίηση του Δημήτρη Λιπέρτη

«Οι πρώτες νεανικές συλλογές (*Χαλαρωμένη λύρα*, 1891, και *Στόνοι*, 1898) του Δημήτρη Λιπέρτη (1866-1937) δεν ξεφεύγουν από το κλίμα του όψιμου αθηναϊκού ρομαντισμού. Τα περισσότερα κείμενα του πρώτου βιβλίου του είναι γραμμένα στην καθαρεύουσα· σ' αυτά δεσπόζουν η απαισιοδοξία και η θανατοφιλία, η ερωτική απογοήτευση και η θρηνητική διάθεση. Όλα αυτά δεν ήταν, βέβαια, μόνον κοινοί τόποι του ρομαντισμού: συνδέονταν και με πραγματικά ερεθίσματα/βιώματα της ζωής του ποιητή, ο οποίος στα νεανικά του χρόνια βίωσε τον θάνατο αγαπημένων του προσώπων. Στη δεύτερη συλλογή του Δ. Λιπέρτη τα ρομαντικά στοιχεία περιορίζονται σε ένα μόνο τμήμα των κειμένων· στα υπόλοιπα κείμενα ο τόνος χαμηλώνει και γειώνεται, γίνεται περισσότερο οικείος ή ανάλαφρος. [...] Στην ομάδα των ποιημάτων αυτών, που είναι γραμμένα κατά κανόνα σε απλή δημοτική με σποραδικές λέξεις και τύπους του κυπριακού ιδιώματος, μπορούμε να αναγνωρίσουμε προδρομικά ίχνη από τα μεταγενέστερα *Τζυπριώτικα τραούδκια* του.»⁶

«Ήδη στο πρώτο τόμο των *Τζυπριώτικων τραουδικιών* του ο ποιητής δίνει καθαρό στίγμα των ιδιωματικών ποιημάτων του. Τα κείμενα των επόμενων τριών τόμων δεν διαφοροποιούνται σχεδόν καθόλου από τη συλλογή του 1923. Κατά κανόνα τα ποιήματα είναι αφηγηματικά: διηγούνται μια ιστορία, αναπτύσσοντας ρητά, παροιμίες και γενικά τη λαϊκή θυμοσοφία, προκειμένου να διδάξουν και να προβληματίσουν τον αναγνώστη τους. Με έντονα χρωματισμένη ιδιωματική γλώσσα, ο ποιητής προσεγγίζει τα θέματα με ρεαλιστική και διδακτική διάθεση, για να θυμίσει άγραφους κανόνες και πατριαρχικές, φαλλοκρατικές αντιλήψεις της κλειστής παραδοσιακής κοινωνίας του κυπριακού Μεσοπολέμου και να σφυρηλατήσει μια παράδοση. Πότε εξυμνεί την ομορφιά και τις αρετές της τιμημένης νέας ή νουθετεί την κόρη να διαφυλάξει την παρθενιά της ως τον γάμο της· πότε αναπαράγει τις παραγγελιές της γιαγιάς για τη διατήρηση της

---

⁶ Γιώργος Κεχαγιόγλου, Δευτέρης Παπαλεοντίου, *Ιστορία της νεότερης κυπριακής λογοτεχνίας*, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία 2010, σ. 222.

παραδοσιακής ενδυμασίας ή προειδοποιεί για τα επακόλουθα ενός ηλικιακά αταίριαστου γάμου· αλλού θίγει το κοινωνικό πρόβλημα της δουλείας του υπηρετικού προσωπικού, που οδηγεί στην εκμετάλλευση φτωχών κοριτσιών· αλλού θεματοποιεί τη «διαβολική» γυναίκα, που κατορθώνει να υποτάξει τον άντρα με τα καμώματά της και να τον παρασύρει (ως σύγχρονη Εύα) στην αμαρτία. Δεν λείπουν και ποιήματα με πολιτικό περιεχόμενο, στα οποία δηλώνεται, λ.χ., ο πόθος για ένωση με την Ελλάδα. Από τα πιο αξιόλογα και δημοφιλή, όμως, κείμενα του πρώτου αυτού τόμου είναι τα μελαγχολικά ερωτικά ποιήματα «Βούττημαν ήλιου» και «Στην κούφην της ελιάς», στα οποία ο ρομαντικός ομιλητής εμφανίζεται αφοσιωμένος στον πρώτο του έρωτα ή στην ακατάδεχτη αγαπημένη του. [..]

Θα ενδιέφερε, επίσης, να διερευνηθεί η ιδιωματική γλώσσα του Β. Μιχαηλίδη ή ακόμα και του μακροβιότερου Π. Λιασίδη, ο οποίος αρχίζει να δημοσιεύει ποιήματα του και τις πρωιμότερες συλλογές του ταυτόχρονα με τα *Τζυπριώτικα τραούδκια*. Από μια πρώτη εκτίμηση, φαίνεται ότι η ιδιωματική γλώσσα του Λιπέρτη αποκλίνει αρκετά τόσο από την κυπριακή διάλεκτο της εποχής του όσο και από την ποιητική γλώσσα των Μιχαηλίδη και Λιασίδη· είναι περισσότερο πεποιημένη και επιδεικτική, και όχι σπάνια (κυρίως στα «λαογραφικά»- διδακτικά του ποιήματα) οδηγεί σε άνισα αποτελέσματα. Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, αρχικά ο Α. Ιντιάνος και πιο πρόσφατα νεότεροι μελετητές έχουν παρατηρήσει ότι ο Λιπέρτης χρησιμοποιεί «φτιαχτή», «τεχνητή» γλώσσα και επινοημένες λέξεις με έντονο λαογραφικό χρώμα, που δεν αποδίδουν πιστά και πειστικά ένα τοπικό ιδίωμα (π.χ. της Μεσαορίας ή της Πάφου), αλλά περισσότερο μοιάζουν με μωσαϊκό διάστικτο με κοινές αλλά και σπάνιες ή κατασκευασμένες λέξεις. Συχνά δίνεται η εντύπωση ότι ο Λιπέρτης δεν καταφέρνει να βρει μια χρυσή τομή ανάμεσα στη μορφή και το περιεχόμενο, ανάμεσα στο σημαίνον και το σημαινόμενο, αφού συνήθως δίνει έμφαση στη φανταχτερή επιφάνεια των λέξεων. [...] Περιοριζόμαστε εδώ να συμπεράνουμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις είναι εμφανές ότι ο Λιπέρτης προσεγγίζει τον αγροτικό κόσμο ως λόγιος (σύμφωνα με τη σωστή παρατήρηση του Α. Ιντιάνου), ότι εμμένει σε τοπικές γραφικότητες ή σκιτσάρει απλοϊκές, σχηματικές και κωμικά διογκωμένες καρικατούρες, οι οποίες ενδεχομένως να ήταν πιο

λειτουργικές σε σατιρικά ποιήματα (όπως το «Οι καλόηροι», μα όχι και σε κείμενα με εμφανή διδακτισμό.

Εννοείται, βέβαια, όπως παρατηρήθηκε και παραπάνω, ότι σε μερικές περιπτώσεις ο ποιητής των *Τζυπριώτικων τραουδικιών* έδωσε αξιόλογα κείμενα, κυρίως όταν τραγουδά τον έρωτα, και γενικά όταν χειρίζεται το ιδίωμα απροσποίητα και όχι με λαογραφική διάθεση. Δεν είναι αμελητέα και η φήμη και αγάπη που απολαμβάνει ακόμα και σήμερα εκ μέρους του κυπριακού αναγνωστικού κοινού, ιδίως μάλιστα εκείνου που ακούει και χαίρεται μελοποιημένα ποιήματά του. Γενικά, αν και πολύ όψιμη πια (δεκαετία του 1920 κ.ε.) για τις εξελίξεις στη λογοτεχνική ηθογραφία, η ιδιοματική ποίηση του Λιπέρτη θα μπορούσε να συνδεθεί από μια άποψη περισσότερο με τα («λαογραφικά») ποιήματα του Κ. Κρυστάλλη και λιγότερο με τον κύκλο του Mistral, που προσπάθησε να αναβιώσει την τοπική λογοτεχνική γλώσσα της Ν. Γαλλίας (Προβηγκίας).»⁷

«Ο πεσιμισμός αυτός [των πρώτων ποιημάτων του ποιητή] του ποιητή, που κάποτε εξογκώνεται σε κλίμα θανατερό, δεν είναι τόσο προϊόν απλής μίμησης ή διάθεσης αναβίωσης παλαιών ποιητικών προτύπων (ως είναι για παράδειγμα ο Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος), όσο είναι απότοκο αλληπάλληλων προσωπικών τραυματικών εμπειριών, όπως ήταν ο θάνατος των τριών αδερφών και των γονιών του πριν τα είκοσί του χρόνια. Επρόκειτο για ένα πραγματικό ξεκλήρισμα που μας θυμίζει το ανάλογο του Κώστα Μόντη.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η ποικίλη θεματική του [Λιπέρτη] σ' αυτό το πρώτο στάδιο της ποιητικής του διαδρομής, άσχετα βέβαια με τα εμφανή αισθητικά ελλείμματα. Έτσι π.χ. πρωτοεμφανίζεται η ηθικοδιδασκτική διάθεση (αργότερα θ' αποτελέσει κεντρικό άξονα της ποίησής του) στο ποίημα «Προς τα δεσποσύνας» όπου καθαγιάζεται η αρετή της παρθενίας. Επίσης στο ποίημα «Εις την Κρήτην» εγκαινιάζει την πατριδολατρική - αυτρωτική ιδεολογία του, ενώ στο ποίημα «Η ελεημοσύνη» εκδηλώνει μια κοινωνική προβληματική που

---

⁷ Γιώργος Κεχαγιόγλου, Δευτέρης Παπαλεοντίου, *Ιστορία της νεότερης κυπριακής λογοτεχνίας*, Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών Κύπρου, Λευκωσία 2010, σ. 294-297.

περιορίζεται στο επίπεδο της ελεημοσύνης ως «λύσης» της εγγενούς κοινωνικής ανισότητας. Στο ίδιο ποίημα αποκαλύπτει και τη ροπή του προς τον παροιμιακό λόγο, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο των παραινετικών – διδακτικών του προθέσεων. Τέλος με το ποίημα «Η γλωσσού» εισάγει ένα είδος «ποίησης χαρακτήρων», όπως θα δούμε πιο κάτω, με έντονους σατιρικούς τόνους, ενώ με το συμπαθές «Σ' ωραϊαν κυρίαν» θύει στη γυναικεία ομορφιά, μέσα από την υπερβολή των ποιητικών του εικόνων. [...]

Η ποίηση στη διάλεκτο κατέχει μια δεσπόμενη θέση στη σύνολη παραγωγή του Λιέρτη, τόσο ποιητικά, όσο και, προπάντων, ποιοτικά. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό πως, μετά την αποκάλυψη του «χρυσωρυχείου» της κυπριώτικης διαλέκτου – όπως αυτό προέκυψε από την ιστορική έκδοση του Β. Μιχαηλίδη το 1911 – ο Λιέρτης εγκαταλείπει οριστικά κάθε άλλη μορφή γλωσσικής έκφρασης. [...]

Θα μπορούσε συμπληρωματικά να προστεθεί πως η στροφή του Λιέρτη προς το ιδίωμα έχει να κάνει και με τον συγχρωτισμό του ιδιαίτερα με τον απλό κόσμο της υπαίθρου σε περιοχές και χωριά όπου έζησε στην περίοδο από το 1901 ως το 1918 για λόγους επαγγελματικούς: Τηλλυρία, Πραστειό Αμμοχώστου, Λεμύθου κ.τλ. Κυρίως όμως οι μόνιμες θερινές διακοπές του στη Βάσα Κοιλανίου από το 1916 ως το 1935 κράτησαν τον ποιητή σε μόνιμη επαφή όχι μόνο με το γλωσσικό περιβάλλον αλλά και με τη γενικότερη περιρρέουσα ατμόσφαιρα της κλειστής κοινωνίας της κυπριακής υπαίθρου: ήθη και έθιμα, αντιλήψεις και προκαταλήψεις, αισθήματα και χαρακτήρες. Δε θα ήταν υπερβολή να θεωρήσουμε τη Βάσα ως ένα είδος λογοτεχνικού τόπου αναφοράς, μιας «Αρκαδίας» για τον Λιέρτη (όπως η Σικελία για τον Θεόκριτο), από την οποία εκκινούν και αντλούνται οι όποιες θεματικές και ποικίλες άλλες εμπνεύσεις του, καθώς και η όποια λαϊκότητα και αυθεντικότητά του.»⁸

«[...] προκρίνω εδώ μιαν ιδιαίτερη ομάδα ερωτικών ποιημάτων του Λιέρτη που φαίνεται να υπερέχει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά στη γενική αυτή κατηγορία. Πρόκειται για «ποιήματα του ανεκπλήρωτου έρωτα» ή του

---

⁸ Κώστας Νικολαΐδης, *ό.π.*, σσ. 12-14.

ερωτοκτυπημένου που όμως απορρίπτεται από την ωραία –πλην απρόσιτη κι αδιάφορη– αγαπημένη. Από τη μια λοιπόν έχουμε τον αγνοημένο ποιητή, από την άλλη το κορίτσι με την πέτρινη καρδιά και στη μέση ένα μεγάλο κενό που το γεμίζει η ποίηση του ανανταπόδοτου ερωτικού καημού, ως αισθητικό υποκατάστατό του. Αυτό είναι το γενικό θεματικό πλαίσιο και το γενικό ψυχολογικό κλίμα, ένα κλίμα που μας οδηγεί ευθέως στον «Πετραρχισμό», καθώς και στην προέκτασή του στην Κύπρο της Ενετοκρατίας, με τις περίφημες «Ρίμες αγάπης». Εδώ η ανώνυμη και ποικιλώνυμη άκαμπτη αγαπημένη του Λιπέρτη συστοιχεί με τη Λάουρα του Πετράρχη ή την «Κυρά» του άγνωστου κυπριώτη ποιητή της αναγέννησης. [...]

Η άποψη «πως οι καλύτερες στιγμές του Λιπέρτη εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στα ερωτικά του ποιήματα...» επιβεβαιώνεται εύκολα αν μελετήσουμε τα περίπου 40 πετραρχικού κλίματος λυρικά – ερωτικά ποιήματά του (αποτελούν περίπου το 25% των ποιημάτων του). Σ' αυτήν την κατηγορία ανήκουν για παράδειγμα τα δικαίως δημοφιλέστερα των ποιημάτων του («Η κουφή της ελιάς», «Το γεναικάτον», «Βούττημαν ήλιου», «Θωρώ σε τζι ούλλον έναν αρωτώ», «Το αερούδιν»), ποιήματα που κάπως προσεγγίζουν σε λυρισμό το αξεπέραστο πάντως –επίσης πετραρχικής διάθεσης– «Η ανεράδα» του Β. Μιχαηλίδη. [...] Μερικά από τα έξοχα αυτά ποιήματα, μελοποιημένα προ πολλών δεκαετιών από τον Αχιλλέα Λυμπουρίδη, συνιστούν δημοφιλή ακούσματα σ' όλα τα στρώματα του κυπριακού ελληνισμού, ως μέρος ζωντανής λαϊκής/λαϊκότεροπης παράδοσης του τόπου.»⁹

---

⁹ Κώστας Νικολαΐδης, ό.π., σσ. 24-27.